

JUHÁSOVÁ, Jana: BELASÉ Ó. BÁSNICKÁ CESTA RUDOLFA JUROLEKA. Bratislava: Slovenské literárne centrum, 2023. 246 s.

Edita Prihodová

DOI: <https://doi.org/10.31577/slovlit.2024.71.3.12>

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2255-0850>

Jana Juhášová je autorkou viacerých literárnych kníh. Profilovala sa v nich najmä jej genologická výskumná metóda, vhodne zvolená vzhľadom na bádateľský problém a tému súvisiacu so spiritualitou v slovenskej literatúre: *Od symbolu k latencii. Spirituálna téma a žáner v súčasnej slovenskej poézii* (2016), *Litanická forma od avantgardy po súčasnosť* (2018), *Melankólia a zá-zrak. Progresívne postupy v spirituálnej lyrike* (2019). V centre jej výskumu boli umelecké texty, ktoré dokázala v niekoľkých sondách interpretačne uchopiť a vybadať spoločné znaky, a tak poukázať na širšie tendencie v súčasnej slovenskej spirituálnej poézii.

V monografii o Rudolfovi Jurolekoví, v názve inšpirovanej jeho básňou *Belasé ó*, sa J. Juhášová metodologicky posunula od štrukturalizmu a genológie ďalej k tomu, čo viac vyhovuje zvolenej téme jej ostatnej monografie, ktorou je interpretácia literárnej tvorby R. Juroleka s prihliadnutím na životný kontext autora. V úvode svojej knihy explicitne uvádza: „Zámerom je neoddeľovať tvorbu od autora, ponechať medzi nimi organické spojenia“ (strana 10). Takto definovaný výskumný cieľ by sme

mohli teoreticky zaštitíť hermeneutikou, pre ktorú je kontext veľmi dôležitý. Okrem toho by sa dalo hovoriť aj o metóde oral history, pretože monografistka v roku 2022 počas štyroch mesiacov viedla s autorom pätnásť online stretnutí (strana 11) a získavala cenné kontextové informácie od neho samotného.

K zosieťovaniu historického, autorského a literárneho kontextu je však potrebné nechať sa viesť jemnou profesionálnou intuíciou a erudíciou. J. Juhášová radila „príbeh faktov a zážitkov“ diskrétno ovplyvňujúcich dielo a „príbeh umeleckých textov“ chronologicky, avšak keď na to mala dostatočne pádný dôvod, tento metodický princíp porušila. Ukázalo sa, že literárne dielo R. Juroleka možno navzájom zosieťovať podľa štýlových väzieb, ktoré knihy medzi sebou vytvárajú. Tie by sa dali usporiadať takto: 1. juvenílie (od roku 1978) po debut *Posunok* (1987); 2. autorská kniha *Poézia ticha a plnosti* (1993) a zbierka *Dobrovoľná samota* (1994); 3. experimentálna línia zbierok *Putovanie Jakuba z Rána* (1996), *Hierografia* (1999); 4. zbierka *Život je možný* (2005); 5. „trilógia“ *Smrekový les* (2009), *Polné vety* (2013), *Bukolika* (2021); 6. próza *Pán Ó* (2017).

Začiatky tvorby R. Juroleka boli spojené s časopiseckou prílohou *Nové slovo mladých*, ktorá uverejňovala básnickú tvorbu začínajúcich autorov a zároveň im dávala spätnú väzbu. V tom čase túto úlohu vykonával Vojtech Mihálik, ktorý zdôrazňoval zvládnutie viazanej formy básne, čo R. Jurolek prijímal a snažil sa riadiť odporúčaniami skúsenejšieho básnika. V debute *Posunok* preto uplatnil viazané básne aj básne s voľnou formou. Charakteristický je veľký tematický i výrazový rozptyl, aký už básnik vo svojej tvorbe nezopakoval (strana 37). Čo je pozoruhodné, už v debute prejavuje subjekt básne sústredené vnímanie, ktoré R. Jurolek uplatní aj v nasledujúcich zbierkach a stane sa pre jeho básnický štýl príznačným. Aj J. Juhásová uvádza, že už v prvotine je možné „vybadať opakujúce sa tendencie, z ktorých niektoré zakladajú os celej jeho tvorby“ (strana 42). Patria medzi ne empirický opis vnímaných javov a autobiografické motívy, subjekt má pritom podobu nenápadného pozorovateľa vonkajšieho i vnútorného sveta.

Autorská kniha *Poézia ticha a plnosti* mala plnohodnotnú väzbu, no strany boli prázdne. R. Jurolek týmto gestom položil dôraz na mlčanie, ktoré má mať dosah „až v zatextovom, katarznom priestore“ (strana 60). Druhá zbierka *Dobrovoľná samota* prináša prírodnú lyriku bez civilizačného toposu. Lyrický subjekt demonštratívne opúšťa mesto a objavuje terapeutický i transcendujúci rozmer prírody. Autorovi sa tu ešte nepodarilo oslobodiť verše od pátosu, ktorý bude neskôr tlmiť. Pri interpretácii druhej Jurolekovej zbierky J. Juhásová charakterizuje jeho „básnickú spiritualitu“. Tá je synkretická: autorovi sú blízke kresťanské východiská, ale neprehliadnuteľná je aj črta panteizmu. Z uvedeného dedukuje, že básnik „neobhaja dogmatickú podobu kresťanstva, ale tlmočí zvnútornený svet hľadajúceho človeka“ (strana 66).

Aj nasledujúce experimentálne zbierky usúvzťažňuje so životným kontextom básnika (vedomie polčasu života, smrť rodičov, vydavateľské aktivity, literárne priateľstvá), ako si to definovala v metodologickej poznámke

na začiatku knihy. Pri interpretácii knihy *Putovanie Jakuba z Rána* si všíma jej biblické súvislosti, významné motívy (sen, putovanie, mravné, filozofické i umelecké sebazdokonaľovanie), blízkosť k ideám Edmunda Husserla. Zvlášť rozvinula Jurolekov koncept postavy „na spôsob zložitej, vnútorne vrstvenej a otvorenej identity“ (strana 82), ktorej súčasťou je zosilnená sebareflexia. Následne využíva informácie priamo od básnika a objasňuje proces tvorby textu od denníkových zápiskov, ku ktorým sa „autor vracia, vyberá, texty cizeluje a básniky upravuje“ (strana 85).

Ďalšia experimentálna zbierka *Hierografia* je príznačná vetným zápisom (podobne ako je to v knihe *Putovanie Jakuba z Rána*), ale aj odstránením hypostazovaného subjektu a návratom ku klasickej ja-výpovedi. Príznačný je názov *Hierografia* – posvätnosť textu, čo naznačuje pretrvávajúce zaujatie duchovnom. Zaujímavý je motív vybočenia jednotlivca zo systému, vďaka čomu vznikajú produktívne variácie a permutácie (strana 90). Z toho podľa J. Juhásovej vyplýva autorova „podpora čudákov, bláznov, marginalizovaných skupín, súciti so zvieratami“ (strana 91).

Nasledujúca kapitola sa sústreďuje na zbierku *Život je možný*. Autorka ju otvára sumarizáciou literárnej kritiky deväťdesiatych rokov a na začiatku milénia. Odtiaľ prechádza k Jurolekovmu životnému kontextu (ukončenie vydavateľskej činnosti, básnikova samota, dochádzanie do rakúskeho Badenu za manželkou, ktorá tam pracuje, podnetné literárne priateľstvá s Erikom Jakubom Grochom, Olegom Pastierom, Ivanom Kadlečíkom a ďalšími). Z literárneho kontextu sa javí ako dôležitá informácia, že v tomto tvorivom období sa R. Jurolek inšpiroval americkými básnikmi Archibaldom Randolphom Ammonsom (napríklad myšlienkou o bytí fraktálovo sa zrkadliacim v jeho častiach, vrátane ľudského vedomia) a Jamesom Wrightom (u ktorého ho zaujala striedmosť výrazu a citlivé vnímanie sveta). V tejto etape tvorby považuje básnik svoju umeleckú metódu za dohotovenú (strana 107). Jej súčasťou je spojenie zmyslového

344 vnemu a gnómičkému prvku, ktorý dosahuje analýzou a vlastným vyhodnocovaním pozorovaného javu.

Ďalšie básnikovo tvorivé obdobie možno usúvzťažniť s „trilógiou“ *Smrekový les, Polné vety, Bukolika*. V osobnom kontexte je podstatný fakt, že autor sa rozhodol odísť zo zamestnania a zvolil si slobodné povolanie s jeho pozitívami (veľkorysý čas na čítanie a tvorbu) i negatívami (existenčné tlaky). Začal spoluprácu s vydavateľstvami Skalná ruža a Modrý Peter. J. Juhásová tiež zdôvodňuje, prečo považuje uvedené zbierky poézie za „trilógiu“. Majú spoločný motív krajiny (pre ktorý ju charakterizuje ako ekopoéziu), vykročenia, jednoduchý životný štýl, nenásilnú etickú reflexiu.

R. Jurolek ako prekladateľ sprístupnil slovenskému čitateľovi poéziu rakúskeho básnika Michaela Donhausera (slovenské vydanie jeho zbierky *Brečtan* z roku 2018, *Diptychy a iné* z roku 2023), ktorého štýl mu je blízky a je pre neho podnetný. Oproti počiatocným melancholickým náladám v „trilógii“ smeruje k „rozmarnosti“ – k pocitu, keď sa subjekt cíti slobodne a s nadhľadom (strana 133).

Posledná literárnohistorická a interpretačná kapitola tematizuje jediné Jurolekovu prozaickú knihu – *Pán Ó*. J. Juhásová ju umiestňuje do kontextu autorovej básnickej tvorby: „Pána Ó môžeme vnímať ako starnúceho Jakuba“ (strana 156). Túto informáciu má síce priamo od básnika, ale sama ju potvrdzuje cez viaceré intratextové súvislosti (Jakubovi druhovia sa vytratili, hrdina je opustený, prežíva existenciálnu a metafyzickú samotu, pán Ó vyznieva ako karikatúra zašlej hrdinskosti, čo ho spája s postavou Dona Quijota). Protikladnou štýlovou tendenciou básnika-prozaika je snaha nadľahčiť, nerezignovať. Tým dokazuje, že „tam, kde sa spása ukazuje ako nemožná, nemotivovane prichádza svetlo“ (strana 163).

Bodkou za literárnohistorickou a interpretačnou témou monografie je kapitola *Farba básne. Záver*, vysvetľujúca Jurolekovu výtvarnú vnímavosť, ktorá sa podobne ako jeho literárny štýl nesie v duchu minimalizmu. Oporou sú v nej postrehy Vasilija Kandinského z knihy *O du-*

chovnosti v umení. Oboch autorov spája fakt, že pripisujú psychologický význam farbám. J. Juhásová okrem farieb charakterizuje v poézii R. Juroleka aj svetlo, líniu a kompozíciu.

Časť *Z rozhovorov* prináša ukážky z časopiaseckých a novinových článkov, v ktorých R. Jurolek približoval svoju tvorbu (*Hudobný život, ¾ revue, Práca, Smena* a iné). Podobne obohacujúca je kapitola *Druhovia o Pánovi Ó*, v ktorej sú vybrané literárne kritiky spolupracovníkov R. Juroleka (napríklad Jána Gavuru, Mariána Milčáka, E. J. Grocha, Andreja Habláka, Mily Haugovej, Juraja Kuniaka). Autorka totiž pri vlastnej interpretácii takmer nepracuje s literárnokritickým kontextom, volí inú cestu, a to zosumarizovať ho v osobitnej kapitole alebo uviesť v úplnosti v závere knihy.

Na základe online rozhovorov s básnikom vypracovala J. Juhásová básnikovo životné kalendárium s dopĺňujúcim komentárom R. Juroleka. Objektívnu historickú „strohosť“ autorských pasáží publikácie tak obrusuje subjektívny komentujúci prvok spisovateľa. Výskum témy J. Juhásová na jednej strane uzatvára, na druhej strane otvára a sprístupňuje iným aj vďaka personálnej bibliografii R. Juroleka.

Monografia J. Juhásovej *Belasé Ó. Básnická cesta Rudolfa Juroleka* je významným príspevkom do aktuálnej slovenskej literárnovednej produkcie. Dávnejšia i nedávna história v nej prerastá do súčasnosti (posledný časový údaj v kalendáriu je rok 2022), akoby presne v obsahovej línii edície *Hľadanie súčasnosti*, v ktorej vyšla. Vyvážene pôsobí autorkina schopnosť analýzy a detailného priblíženia výskumného fenoménu. Na druhej strane citeľná je aj jej literárnohistorická erudícia, čo možno badať v schopnosti syntézy – osobnej i tej nadosobnej, presahujúcej do širšej literárnej či kultúrnej situácie. Autorka disponuje množstvom poznatkov zo slovenskej, z českej, ale aj zo svetovej literatúry a z iných druhov umenia, čo jej pri interpretácii pomáha usúvzťažniť Jurolekovu tvorbu s inými autormi a plasticky uchopiť literárny jav. J. Juhásová vyniká v opise štýlu básnika – vystihne jeho podstatu, priliehavo po-

menuje štýlovú črtu, vo svojich hodnoteniach kladie dôraz na estetiku. Na ploche celej knihy je voči básnikovi akceptujúca a prajná. Jedinú kritickejšiu poznámku voči nemu prijala od Jaroslava Šranka a uznala ju za opodstatnenú (zhodnotenie Jurolekovej vydavateľskej činnosti; strana 75).

J. Juhásová svoj zámer predstaviť príbeh kníh a zároveň aj príbeh autora ako človeka jednoznačne naplnila. Jej metóda je informačne bohatá, vedecky presvedčivá a pritom čitateľsky ústretová. Knihu dopĺňajú výstižné ilustrácie Slavomíry Ondrušovej, súvisiace s témou jednotlivých kapitol. Takisto grafika je nevšedná, zaujímavá, svieža, akurát poznámky pod čiarou by si zaslúžili väčšie písmo.

Mgr. Edita Prihodová, PhD.

Konferencia vyšších rehoľných predstavených

Tarasa Ševčenka 9

080 01 Prešov

Slovenská republika

E-mail: editacj@gmail.com